

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.4\(177\).38](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.4(177).38)
УДК: 796.323.2+796.015.134(043.3)

Чжан Ці, аспірант
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5755-8062>

Безмилов М.М.
Доцент кафедри кіберспорту та інформаційних технологій
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ
ORCID: [0009-0006-5527-9987](https://orcid.org/0009-0006-5527-9987)

ПРІОРИТЕТНА ЗНАЧУЩІСТЬ ФАКТОРІВ ДЛЯ ВІДБОРУ БАСКЕТБОЛІСТІВ РІЗНОГО АМПЛУА НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ДО ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ

Пріоритетна значущість факторів для відбору баскетболістів різного амплуа на етапі підготовки до вищих досягнень. Чжан Ці, Микола Безмилов. Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ. В статті розглядаються особливості відбору та спортивної орієнтації баскетболістів що перебувають на етапі підготовки до вищих досягнень. Вказується на важливість використання полікомпонентного оцінювання перспективних можливостей гравців та необхідність всебічного розгляду сильних та слабких сторін кожного спортсмена під час прийняття остаточного селекційного рішення. Наведені результати експертного опитування щодо пріоритетної значущості ключових факторів підготовленості для відбору молодих баскетболістів 18-20 річного віку в команди високої кваліфікації. Для польових гравців, які орієнтовані на позицію розігруючого гравця, найбільшу значущість отримали показники, які характеризують ефективність змагальної діяльності – 31,3 %, рівень фізичної підготовленості – 24,3 % і прояв психологічних та психофізіологічних можливостей – 25,4 %. Для «атакувальних захисників» – ефективність змагальної діяльності – 30,7 % і рівень фізичної підготовленості – 25,7 %, для «легких форвардів» – ефективність змагальної діяльності – 30,7 % та морфологічні дані – 28,6 %, для «важкого форварда» – морфологічні дані – 37,9 % та ефективність змагальної діяльності – 23,4 %, для центрального гравця морфологічні дані – 44,5 % та ефективність змагальної діяльності – 19,8 %.

Ключові слова: спортивний відбір і орієнтація, система спортивних змагань, змагальна діяльність, техніко-тактичні дії, ігрові амплуа, багаторічна підготовка.

Zhang Qi, Mykola Bezmylov. The priority importance of factors for the selection of basketball players of various roles at the stage of preparation for higher achievements.. National University of Physical Education and Sports of Ukraine, Kyiv. The article examines the peculiarities of the selection and sports orientation of basketball players who are at the stage of preparation for higher achievements. It is pointed out the importance of using a multi-component assessment of players' potential and the need for a comprehensive consideration of the strengths and weaknesses of each athlete when making the final selection decision. The results of an expert survey on the priority importance of key readiness factors for the selection of young basketball players aged 18-20 years in highly qualified teams are given.

For field players, who are focused on the position of a point guard, the indicators characterizing the effectiveness of competitive activity – 31,3%, the level of physical preparation – 24,3%, and the manifestation of psychological and psychophysiological capabilities – 25,4% received the greatest significance. For "shooting guardians" - efficiency of competitive activity – 30,7% and level of physical preparation – 25,7%, for "small forwards" - efficiency of competitive activity – 30,7% and morphological data – 28,6%, for "power forward" - morphological data - 37.9% and efficiency of competitive activity – 23,4%, for the center – morphological data – 44,5% and efficiency of competitive activity – 19,8%.

Keywords: sports selection and orientation, system of sports competitions, competitive activity, technical and tactical actions, game roles, long-term training.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань системи багаторічного відбору та спортивної орієнтації в ігрових командних видах спорту є визначення інформативних та надійних критеріїв діагностики обдарованості атлетів на кожному із етапів процесу підготовки [3, 9, 12].

Багаторічна спортивна кар'єра в баскетболі може бути умовно розподілена на три відносно самостійні ланки. Перша із них охоплює період навчання в дитячо-юнацьких спортивних школах (6-16 років). На цей період припадають перші три етапи багаторічної системи підготовки спортсменів (початкової, попередньої та спеціалізованої базової підготовки). Другий період (перехідний), як правило, триває 4-5 років та спрямований на поступове підведення юних спортсменів до фізичних та психічних навантажень спорту вищих досягнень (17 – 20 років). Саме в цей період закінчують свою кар'єру до п'ятдесяти відсотків всіх вихованців спортивних шкіл. Третій період охоплює час виступів у спорті вищих досягнень в складі професійних клубних команд та національних збірних команд своєї країни (може тривати до 10 – 15 років) [3].

На думку фахівців [3, 5, 10] одним із найбільш складних, з точки зору визначення перспективності гравця та необхідності врахування багатьох факторів під час відбору, є другий період в системі багаторічної підготовки баскетболістів, який припадає на етап підготовки до спорту вищих досягнень за класичною теорією періодизації.

Саме на цьому етапі молоді виконавці після закінчення навчання в дитячо-юнацьких спортивних школах претендують на потрапляння до молодіжних складів команд майстрів. Різкий контраст в рівні спортивної майстерності не дозволяє молодим баскетболістам одразу ж претендувати на місце в основній команді. Для поступової адаптації резерву в середньому може знадобитися від трьох до п'яти років цілеспрямованої роботи [1, 15].

При цьому, в спеціальній літературі спостерігається суттєвий дефіцит знань, які пов'язані із питаннями відбору баскетболістів на даному етапі багаторічного вдосконалення. Важливим завданням, на нашу думку, є систематизація ключових факторів підготовленості та визначення їх пріоритетної значущості для відбору та ігрової орієнтації баскетболістів на етапі підготовки до вищих досягнень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний рівень спортивних досягнень вимагає необхідність дослідження й оцінювання можливостей всіх систем організму спортсмена в їх взаємозв'язку та впливу на спортивні досягнення. Комплексне оцінювання можливостей спортсменів є надзвичайно актуальним в ігрових командних видах спорту загалом, та баскетболу, зокрема [2, 7, 12].

На відміну від багатьох індивідуальних видів спорту в командних спортивних іграх результат обумовлений впливом великої кількості факторів. Це в свою чергу, дозволяє значно розширювати можливості використання сильних сторін кожного конкретного спортсмена із врахування ситуації на майданчику, тактичних особливостей поведінки суперника, турнірної значущості гри та ін. [2].

Важко виділити провідні сторони в структурі підготовленості баскетболістів високого класу та провести їх чітку пріоритетну диференціацію. Успішні виступи в баскетболі залежать від комплексного прояву багатьох сторін підготовленості, причому їх домінантність може змінюватися в рамках багаторічної кар'єри гравця.

На думку Dežman B et al. [12] серед ключових критеріїв, які необхідно враховувати під час відбору баскетболістів на етапі підготовки до вищих спортивних досягнень слід, в першу чергу, виділити морфофункціональні особливості розвитку організму, рівень техніко-тактичної майстерності та фізичної підготовленості гравців, психологічні та психофізіологічні можливості, а також результати змагальної діяльності.

Особлива увага, повинна звертатися на антропометричні показники баскетболістів (переважно довжина тіла, см). Спортсмени, які мають рідкісні антропометричні параметри, зазвичай мають суттєву перевагу над своїми конкурентами.

Схожі дослідження були проведені іспанськими фахівцями на чолі із А. Alejandro [7], які пропонують використовувати антропометричні данні гравців чемпіонату АСВ (найбільш престижний дивізіон чемпіонату Іспанії з баскетболу) у якості орієнтиру під час відбору молодих гравців до складу команд високої кваліфікації.

У той же час значна кількість досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців, показує, що рівень прояву МСК у баскетболістів високого класу значно поступається аналогічним показникам, що були зафіксовані у спортсменів в інших, переважно циклічних видах спорту.

Рівень МСК у баскетболістів високого класу за даними ряду авторів знаходиться в досить широкому діапазоні від 45 до 65 $\text{мл}^{-1}\cdot\text{кг}\cdot\text{хв}^{-1}$. Найбільш високі показники МСК фіксується у гравців захисту, найменше – у центрових [8, 14, 15].

В деяких дослідженнях вказується на важливість використання показників складу тіла в процесі визначення індивідуальних можливостей та відбору у команду [13, 16]. Однак потрібно враховувати, що молоді гравці (17-20 років) мають зазвичай менший відсоток концентрації жиру в організмі у порівнянні із дорослими спортсменами. Крім того, цей показник може протягом річного циклу підготовки значно змінюватись, що скоріш за все ставить під сумнів можливість його використання під час проведення відбору баскетболістів у команду.

Не виявив взаємозв'язків між обхватними розмірами м'язів та ігровим амплуа баскетболістів і К. Busko [11], вважаючи, що основним морфологічним критерієм відбору на ту чи іншу ігрову позицію залишається показник довжини тіла. Подібної точки зору притримується й D. Dezman [12], який стверджує, що саме показник довжини тіла є найбільш значущим та інформативним показником під час визначення ігрового амплуа баскетболістів та відборі спортсменів у команду.

Проведені В. С. Лизогубом [4] дослідження показали, що серед баскетболістів високого класу, найбільш високі показники СНП, ФРНП та ВНП, мали гравці нападу. Найбільш низькими значення цих показників виявилися у центрових гравців. Автор також пов'язує ці відмінності із тими функціями, що доводиться виконувати гравцям різного амплуа на майданчику.

Серед важливих критеріїв визначення індивідуальних можливостей баскетболістів на етапі підготовки до вищих досягнень фахівці вважають результати комплексного тестування фізичної підготовленості та техніко-тактичної майстерності. Таке тестування сьогодні використовується як зарубіжними спеціалістами [8], так і вітчизняними фахівцями [1].

Дослідження, проведені М. М. Безмиловим, О. А. Шинкарук та О. О. Мітовою показали, що для визначення рівня швидкісно-силових та швидкісних якостей, під час встановлення індивідуальних можливостей молодих гравців при відборі в клуби НБА, використовується батарея спеціальних тестів, що входять до системи Draft Combine [1, 2].

Мета дослідження – систематизувати ключові фактори підготовленості баскетболістів та визначити їх пріоритетну значущість під час відбору на етапі підготовки до вищих досягнень з урахуванням ігрового амплуа.

Матеріали та методи дослідження – аналіз літературних джерел та Всесвітньої мережі Internet, опитування експертів, педагогічне спостереження, аналіз змагальної діяльності. Дослідження базується на аналізі літературних джерел, а також думок експертів щодо ключових факторів в структурі підготовленості баскетболістів різного ігрового

амплуа. З метою визначення ключових факторів підготовленості були опитані тренери національних збірних команд України з баскетболу різних вікових категорій.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2021–2025 рр. за темою 2.2 «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0121U108185).

Виклад основних результатів дослідження. Однією із важливих особливостей відбору на даному етапі підготовки, на наш погляд, є розуміння того, наскільки можливості баскетболіста відповідають існуючим вимогам до рівня підготовленості конкретного ігрового амплуа. На попередніх етапах відбору необхідність такого диференційованого оцінювання не мала принципового значення. Основа увага зверталася на вроджені задатки та здібності загального плану, які характеризують схильність дитини до занять баскетболом з урахуванням специфічних умов ведення змагальної діяльності (мінливість та швидкоплинність дій, координаційна складність рухів, необхідність ведення боротьби за м'яч угорі тощо).

Тренерський штаб команди високої кваліфікації залучаючи молодого гравця повинен розуміти в рамках якої позиції існує реальна перспектива використання його індивідуальних можливостей враховуючи загальнокомандну стратегію гри.

Виконання специфічних функціональних зобов'язань гравцями різного амплуа вимагає необхідного рівня прояву у них ключових компонентів підготовленості. Це дає змогу гравцями з різними задатками та здібностями претендувати на потрапляння у професійний баскетбол. Складна структура змагальної діяльності в баскетболі припускає можливість досягнення високих спортивних результатів гравцям з різними даними навіть в рамках одного і того ж ігрового амплуа. Яскравий прояв певних здібностей може невілювати посередній рівень інших, значущих параметрів підготовленості (наприклад, снайперські здібності у гравця, або високий рівень гри у захисті тощо). Така полікомпонентність можливостей для досягнення високого спортивного результату ускладнює процедуру спортивного відбору заснованого на використанні чітких модельно-цільових орієнтирів за комплексом значущих критеріїв та показників.

Сильною стороною інтегрального підходу оцінювання є можливість врахування всіх значущих для виду спорту параметрів підготовленості. Такий підхід дозволяє приймати остаточне рішення щодо відбору спортсмена ґрунтуючись на всебічному розгляді його сильних та слабких сторін. Можливим недоліком такого комплексного оцінювання (яке за своєю природою має усереднено-універсальний характер), на наш погляд, може бути недостатньо адекватне врахування виразного прояву окремого компоненту підготовленості талановитого гравця. Під час інтегрального оцінювання прояв одного або двох ключових компонентів індивідуальної структури підготовленості може не дати вирішальної переваги у підсумкових балах, якщо порівнювати із гравцями які мають середній, або вище середнього рівень прояву за багатьма досліджуваними параметрами.

Попри існуючі методичні складнощі процесу оцінювання потенційних можливостей гравців, принциповим положенням, на наш погляд, є розуміння необхідності використання комплексного підходу під час спортивного відбору та орієнтації в баскетболі. Приймати рішення щодо відбору баскетболіста потрібно на основі врахування багатьох, важливих для змагальної діяльності, параметрів підготовленості. Такий підхід дозволяє визначити сильні та слабкі ланки в структурі підготовленості, і зрозуміти, чи зможе такий гравець компенсувати існуючі індивідуальні недоліки за рахунок провідних компонентів.

Досить спірними, на наш погляд, виглядають рекомендації фахівців здійснювати відбір на основі врахування лише одного компоненту підготовленості (наприклад, психологічної або фізичної підготовленості). Гравець може мати бажаний прояв психологічних властивостей та якостей особистості, але при цьому, не володіє руховою обдарованістю та не має необхідних морфологічних даних та ін.

Універсальним параметром який інтегровано демонструє ігровий потенціал баскетболіста традиційно вважають ефективність його змагальної діяльності, а фактори, за рахунок, яких вона досягається, можуть відходити на другорядний план. Таким шляхом здійснюється своєрідний «природний відбір» спортсменів і команд без штучного втручання та намагань спрогнозувати стратегічну перспективу спортсменів. Сильніші, за своїм потенціалом, гравці все одно виграють конкуренцію у менш обдарованих та потраплять на найвищий рівень. Завдання системи підготовки зводиться тут лише до того, щоби створити більш-менш рівні умови для тренувальної і змагальної діяльності спортсменів, а за рахунок чого буде здобута перевага одних гравців над іншими, не має принципового значення з точки зору кінцевого результату (такий екстенсивний підхід сьогодні використовується, наприклад, в США).

Однак потрібно враховувати, що в юнацькому віці, в якому продовжується активне дозрівання та становлення організму, показники змагальної діяльності ще не можуть бути єдиним універсальним критерієм визначення стратегічної обдарованості гравця.

Безумовно, ключову інформацію, яку прагнуть отримати тренери професійних команд, коли ведуть пошук гравців, це ефективність ведення змагальної діяльності потенційного кандидата, однак, при цьому, також звертається увага на морфологічні дані гравця, його особистісні якості (комунікативність, конфліктність) та відповідність стилю гри команди та ін.

Потрібно також враховувати що значущість різних факторів в структурі підготовленості для гравців різного амплуа може бути неоднаковою. Опитані нами експерти вважають що для гравців, які орієнтовані на позицію розігруючого гравця найбільшу значущість під час відбору повинні мати ті показники, які характеризують ефективність змагальної діяльності – 31,3 %, рівень фізичної підготовленості – 24,3 % та прояв психологічних та психофізіологічних можливостей – 25,4 % (рис. 1). Найменш значущим фактором для гравців цього амплуа експерти вважають морфологічні дані спортсменів – 17,3 %.

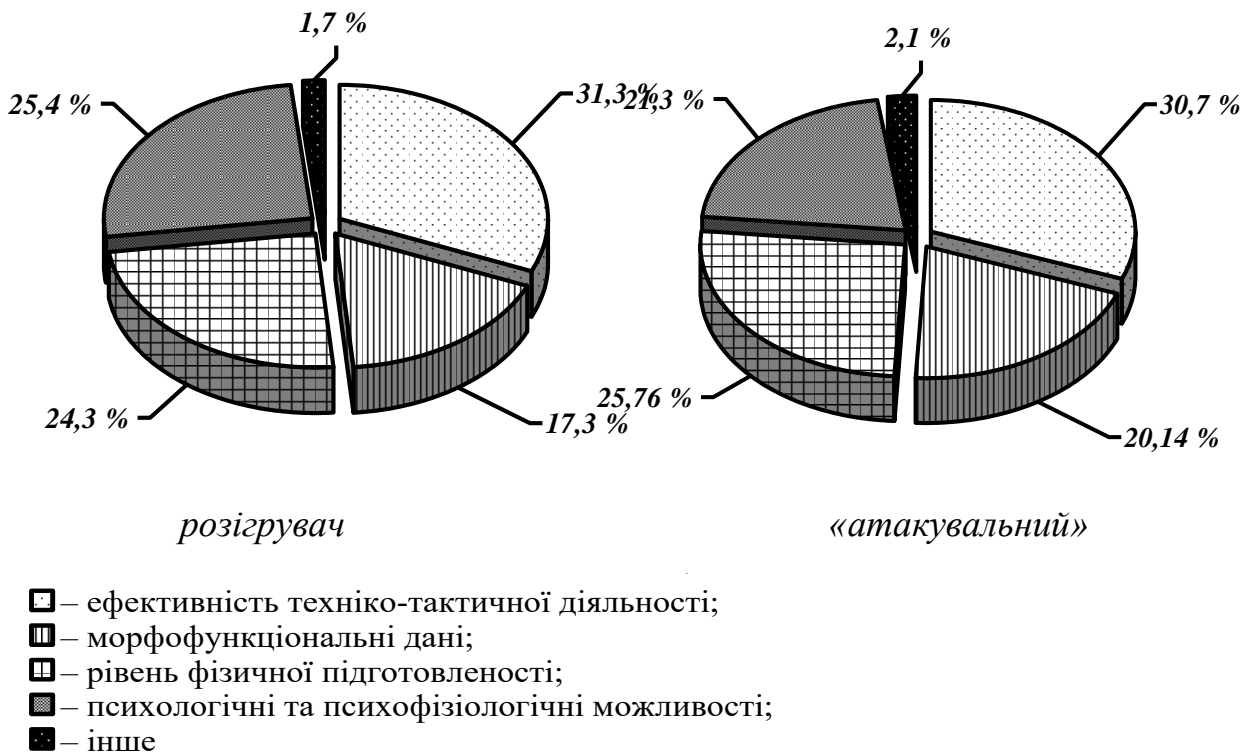

Рисунок 1 – Значущість факторів для відбору баскетболістів задньої лінії (розігравачів та «атакувальних» захисників) на етапі підготовки до вищих досягнень (за даними експертів, n = 18)

Основна перевага гравців цього амплуа, на думку експертів, полягає в їхній мобільності та техніко-тактичній підготовленості, вмінні раціонально планувати тактичні взаємодії та приймати правильні рішення у грі.

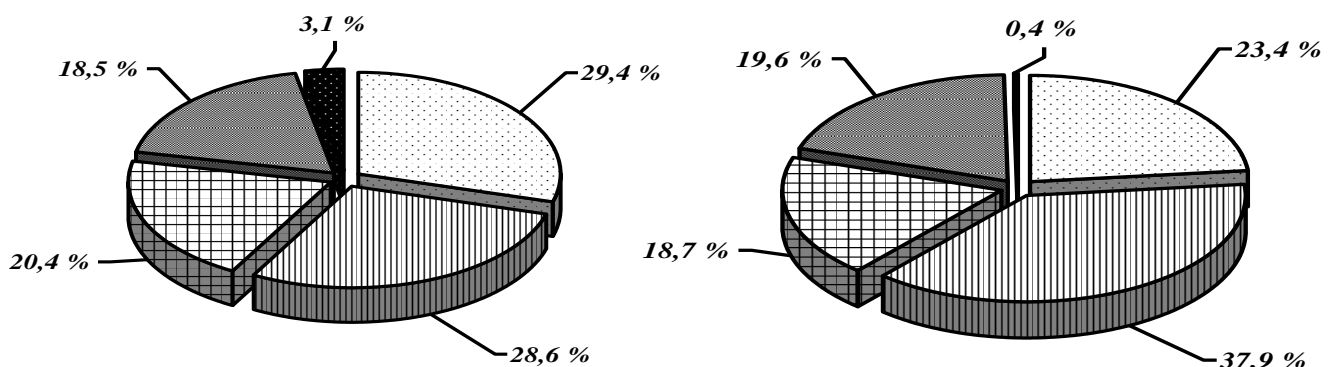
Останніми роками можна спостерігати тенденцію збільшення ростових даних польових гравців (розігравач та «атакувальний» захисник), що може бути пов'язано із бажанням підвищити ефективність захисних дій на «PNR» (невільовати ефективність розміну гравців під час зміни «п'ятого» та «першого» номерів). Приблизно схожий розподіл факторів було отримано для «атакувальних захисників».

Можна побачити що для «атакувальних захисників» підвищується значущість морфологічних даних – 20,14 % та рівня фізичної підготовленості – 25,76 %, якщо порівнювати цей розподіл із попередніми даними розігравачів. Баскетболісти обох амплуа захисту повинні володіти ефективним дальнім кидком, демонструвати високі швидкісні можливості та здійснювати агресивний захист і постійно чинити тиск на суперника.

При цьому, «атакувальні захисники» частіше беруть участь під час боротьби під кошиками, а розігравачі відповідають за організацію гри та початок комбінаційних дій. Оптимальним можна вважати варіант, при якому баскетболіст, може ефективно виконувати функції обох захисників. Таких випадків у практиці існує чимало.

Приблизно рівномірний розподіл значущості факторів підготовленості пропонують експерти для відбору баскетболістів, що орієнтовані на позицію «легкого форварда» («третій номер») (рис. 2). Це одна із найбільш універсальних фігур у сучасному баскетболі. Спортсмени мають проміжні тотальні розміри тіла, якщо порівнювати з гравцями крайніх позицій (розігравача та центрового) і в деяких випадках можуть ефективно виконувати на майданчику функції трьох-чотирьох ігрових амплуа.

Під час відбору гравців цього амплуа зростає значущість морфологічного фактору - 28,6 % та зменшується значущість фактору фізичної підготовленості – 20,4 %. Чим ближче повинен діяти гравець по відношенню до кошика, ти більш значущим стає морфологічний фактор. Для баскетболістів атакуючої ланки («великі гравці») рівень прояву антропометричних даних відіграє одну із ключових ролей та може компенсувати низький рівень фізичної, техніко-тактичної, психологічної та інших сторін підготовленості).

«легкий» форвард

«важкий» форвард

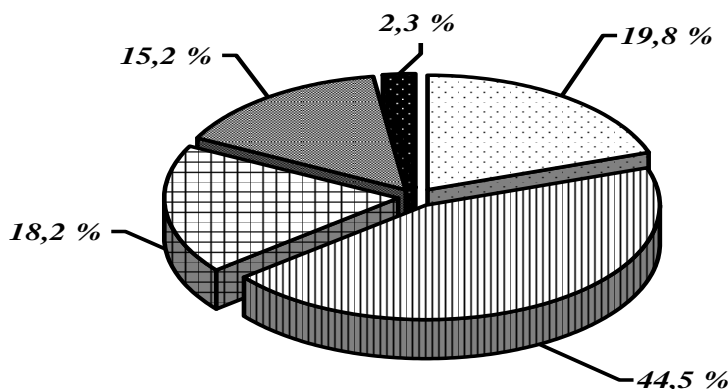
- – ефективність техніко-тактичної діяльності;
- ▨ – морфофункціональні дані;
- ▩ – рівень фізичної підготовленості;
- ▧ – психологічні та психофізіологічні можливості;
- – інше

Рисунок 2 – Значущість факторів для відбору баскетболістів орієнтованих на позиції форвардів на етапі підготовки до вищих досягнень (за даними експертів, n = 18)

Так, для баскетболістів, що орієнтовані на позицію «важкого форварда», значущість морфологічного фактору в процесі відбору, на думку експертів, повинна складати 37,9 %, а для центрових гравців – 44,5 %. Потраплення центрового гравця на рівень спорту вищих досягнень майже наполовину залежить від його габаритів. Обумовлюється такий суттєвий дисбаланс факторів бажанням тренерів залучити до складу команди гравців з рідкісним антропометричними даними.

В переважній більшості випадків, центрові гравці команди є найменш фізично (швидкість, координація, витривалість тощо) і технічно підготовленими, однак їх здатність вести ефективну боротьбу під кошиком, допомогти команді в захисних діях у «фарбі», може повністю компенсувати недоліки прояву інших сторін підготовленості.

Сьогодні можна спостерігати тенденцію підвищення вимог до рівня підготовленості «великих гравців». Все частіше спостерігаються випадки використання габаритних баскетболістів за периметром. Наявність ефективного дальнього кидка значно підвищує цінність баскетболістів цих амплуа. Також можна почути думку що класичні центрові гравці в сучасному баскетболі вже не відіграють тієї ключової ролі, яка відводилась їм ще п'ятнадцять-двадцять років назад.

- – ефективність техніко-тактичної діяльності;
- ▨ – морфофункціональні дані;
- ▩ – рівень фізичної підготовленості;
- ▧ – психологічні та психофізіологічні можливості;
- – інше

Рисунок 3 – Значущість факторів для відбору баскетболістів орієнтованих на позицію центрового на етапі підготовки до вищих досягнень (за даними експертів, n = 18)

Прихильники так званого швидкого баскетболу («small ball») можуть не мати в своєму ростері класичних центрових гравців, які не здатні ефективно реалізовувати концептуальні погляди на організацію гри команди в швидких транзитивних фазах атаквальних та захисних дій.

Висновки. Полікомпонентність змагальної діяльності в баскетболі потребує врахування різних здібностей та якостей спортсменів, які можуть визначити стратегічну перспективу юних спортсменів. Під час відбору на етапі підготовки до вищих досягнень принципово важливим є врахування відповідності спортсмена вимогам, які сучасний баскетбол пред'являє до гравців різного амплуа. Успішність селекційної діяльності на цьому етапі підготовки багато в чому залежатиме від широкомасштабного дослідження можливостей спортсменів, визначення сильних та слабких сторін в індивідуальній структурі підготовленості, їх здатність до ведення конкурентної боротьби на найвищому рівні.

Вплив різних факторів підготовленості для визначення стратегічної перспективи молодих баскетболістів є неоднаковим. Найбільш важливими для відбору гравців лінії атаки є їхні морфологічні дані та результати техніко-тактичної діяльності. Гравці, що володіють необхідними модельними параметрами за ключовими антропометричними даними, мають

найвищі шанси поповнити склади команд високої кваліфікації (для центрових набуває принципового значення). Для гравців захисту високу значущість має рівень прояву фізичних і функціональних якостей, успішність змагальної діяльності (організаційні та специфічні інтелектуальні здібності), а також рівень прояву психологічних та психофізіологічних можливостей.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із розробкою модельних характеристик значущих сторін підготовленості баскетболістів різного ігрового амплуа які перебувають на етапі підготовки до вищих досягнень та обґрунтуванні поетапного алгоритму організації спортивного відбору молодих баскетболістів під час відбору до команд високої кваліфікації.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Література

1. Безмылов НН, Шинкарук ОА, Митова ЕА. Комплексная оценка уровня подготовленности баскетболистов при проведении ежегодной процедуры драфта в профессиональные клубы НБА. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць*. 2016; (2): 112–119.

2. Безмилов ММ., Шинкарук ОА. Тенденції та актуальні проблеми підготовки баскетболістів високого класу в сучасних умовах глобалізації та популяризації баскетболу. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2020; (28): 112–131.

3. Безмилов М. Організація та критерії відбору спортсменів в ігрових видах спорту на етапі підготовки до досягнення вищої спортивної майстерності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2019; (2): 3–12.

4. Лизогуб ВС, Пустовалов ВО. Типологічні властивості вищих відділів центральної нервової системи баскетболістів високого рівня кваліфікації. *Баскетбол: історія, сучасність, перспективи: матеріали I Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної Інтернет - конференції (м.Дніпро, 20-21 грудня) [Електронний ресурс]*. Дніпро. ДДІФКіС. 2016: 164–167.

5. Платонов ВН. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник в 2 кн. Киев: *Олимпийская литература*. 2015. кн. 1. 680с.

6. Шинкарук ОА, Безмилов ММ. Теоретико-методичні засади розробки та використання модельних характеристик техніко-тактичних дій баскетболістів високої кваліфікації. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2013; (2): 35–44.

7. Alejandro A, Santos S, Villa Jose G, Morante JC, Garcia-Tormo V. Anthropometric characteristics of Spanish professional basketball players. *Journal of Human Kinetics*. 2015; (46): 99–106.

8. Abdelkrim BN, Faza'a SE, Ati JA. Time-motion analysis and physiological data of elite under-19-year-old basketball players during competition. *British Journal of Sports Medicine*. 2007; (41): 69–75.

9. Bezmylov M, Shynkaryk O, Byshevets N, Gan Qi, Shao Zhigong. Morphofunctional characteristics of basketball players with different roles as selection criteria at the stage of preparation for higher achievements. *Physical Education Theory and Methodology*. 2022; (22): 92–100.

10. Bompa T, Haff G. Periodization: Theory and methodology of training. IL. *Kinetics H*, editor. 2009. 411 p.

11. Busko K. Muscle torques topography in female basketball players. *Biology of Sport*. 1998; (15): 45–49.

12. Dežman B, Trninić S, Dizdar D. Expert model of decision-making system for efficient orientation of basketball players to positions and roles in the game. Empirical verification. *Collegium antropologicum*. 2001; 25 (1): 141–152.

13. Gerodimos V, Manou V, Kellis E, Kellis S. Body composition characteristics of elite basketball players. *Journal of Human Movement Studies*. 2005; 49: 115–126.

14. Marinkovic D, Pavlovic S. The differences in aerobic capacity of basketball players in different playing positions. *Physical Education and Sport*. 2013; 11 (1): 73–80.

15. Ostojic SM, Mazic S, Dikic N. Profiling in basketball: Physical and physiological characteristics of elite players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 2006; 20 (4): 740–744.

16. Pojskić H, Šeparović V, Užičanin E, Muratović M, Mačković S. Positional role differences in the aerobic and anaerobic power of elite basketball players. *Journal of Human Kinetics*. 2015; 49: 219–227.

References

1. Bezmylov, N. N., Shinkaruk, O. A., Mitova, Ye. A. (2016). Kompleksnaya otsenka urovnya podgotovlennosti basketbolistov pri provedenii yezhegodnoy protsedury draфта v professional'nyye kluby NBA [Comprehensive assessment of the level of preparedness of basketball players during the annual draft procedure for professional NBA clubs]. *Physical culture, sport and health of the nation: collection of scientific works*, № 2. P. 112–119.

2. Bezmylov, M. M., Shynkaruk, O. A. (2020) Tendentsiyi ta aktual'ni problemy pidhotovky basketbolistiv vysokoho klasu v suchasnykh umovakh hlobalizatsiyi ta populyaryzatsiyi basketbolu [Trends and actual problems of training high-class basketball players in modern conditions of globalization and popularization of basketball]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi*. № 28. P. 112–131.

3. Bezmylov, M. (2019) Orhanizatsiya ta kryteriyi vidboru sport-smeniv v ihrovykh vydakh sportu na etapi pidhotovky do dosyahnennya vyshchoyi sportyvnoyi maysternosti [Organization and criteria for the selection of athletes in game sports at the stage of preparation for achieving higher sportsmanship]. *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu*. № 2. P. 3–12.

4. Lyzohub, V. S., Pustovalov, V. O. (2016) Typolohichni vlastyivosti vyshchychkh viddiliv tsentral'noyi nervovoyi systemy basketbolistiv vysokoho rivnya kvalifikatsiyi [Typological properties of the higher departments of the central nervous system of highly skilled basketball players]. *Basketbol: istoriya, suchasnist', perspektyvy: materialy I Vseukrayins'koyi z mizhnarodnoyu uchastyu naukovo-praktychnoyi Internet - konferentsiyi (m.Dnipro, 20-21 hrudnya) [Elektronnyy resurs]*. Dnipro. DDIFKіS. P.164–167.

5. Platonov, V. N. (2015) Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte. Obschchaya teoriya i yeye prakticheskiye prilozheniya [System of training athletes in Olympic sports. General theory and its practical applications]. uchebnyk v 2 kn. K., *Olimpiyskaya literatura*, kn. 1. 680s.
6. Shynkaruk, O. A., Bezmylov, M. M. (2013) Teoretyko-metodychni zasady rozrobky ta vykorystannya model'nykh kharakterystyk tekhniko-taktychnykh diy basketbolistiv vysokoyi kvalifikatsiyi [Theoretical and methodological principles of development and use of model characteristics of technical and tactical actions of highly qualified basketball players]. *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu*. № 2. P. 35–44.
7. Alejandro, A, Santos, S, Villa Jose, G, Morante, JC, Garcia-Tormo, V. (2015). Anthropometric characteristics of Spanish professional basketball players. *Journal of Human Kinetics*. № 46. P. 99–106.
8. Abdelkrim, B. N., Faza, S. E., Ati, J. A. (2007). Time–motion analysis and physiological data of elite under-19-year-old basketball players during competition. *British Journal of Sports Medicine*. № 41. P. 69–75.
9. Bezmylov, M, Shynkaryk, O, Byshevets, N, Gan Qi, Shao Zhigong. (2022). Morphofunctional characteristics of basketball players with different roles as selection criteria at the stage of preparation for higher achievements. *Physical Education Theory and Methodology*. № 22. P. 92–100.
10. Bompa, T, Haff, G. (2009). Periodization: Theory and methodology of training. IL. *Kinetics H*, editor. 411 p.
11. Busko, K. (1998) Muscle torques topography in female basketball players. *Biology of Sport*. № 15. P. 45–49.
12. Dežman, B, Trninić, S, Dizdar, D. (2001). Expert model of decision-making system for efficient orientation of basketball players to positions and roles in the game. Empirical verification. *Collegium antropologicum*. Vol. 25 (1). P. 141–152.
13. Gerodimos, V, Manou, V, Kellis, E, Kellis, S. (2005) Body composition characteristics of elite basketball players. *Journal of Human Movement Studies*. № 49. P. 115–126.
14. Marinkovic, D, Pavlovic, S. (2013). The differences in aerobic capacity of basketball players in different playing positions. *Physical Education and Sport*. Vol. 11 (1). P. 73–80.
15. Ostojic, S. M., Mazic, S., Dikic, N. (2006). Profiling in basketball: Physical and physiological characteristics of elite players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. Vol. 20 (4). P. 740–744.
16. Pojskić, H, Šeparović, V, Užičanin, E, Muratović, M, Mačković, S. (2015). Positional role differences in the aerobic and anaerobic power of elite basketball players *Journal of Human Kinetics*. № 49. P. 219–227.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.4\(177\).39](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.4(177).39)
УДК 613.96:613.72:312

Шинкарук Віктор Олександрович
старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-1317-8225
Дзюрбей Андрій Сергійович
курсант Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ ГРИ У БАСКЕТБОЛ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН КУРСАНТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Фізична підготовка майбутніх прикордонників становить основу їхньої професійної діяльності, тому їй приділяється значна увага під час навчання в профільному виші. За допомогою фізичної підготовки досягаються та формуються необхідні фізичні, психофізіологічні та психічні показники організму. Систематичні заняття фізичними вправами матеріалізують спеціальні знання та навички у параметри професійної надійності. Участь у командних видах спорту, зокрема баскетболі, передбачає регулярну фізичну активність, яка сприяє загальному здоров'ю та гарному самопочуттю курсантів. Баскетбол вчить цінності командної роботи та співробітництва. У командній обстановці гравці навчаються працювати над спільними цілями, підтримувати сильні сторони один одного та компенсувати слабкі сторони, а згодом цей досвід перетворюється на цінні життєві навички.

У статті розглянуто використання баскетболу під час фізичної підготовки майбутніх прикордонників та вплив цього виду спорту на психологічний стан курсантів, а також намічені основні напрямки для майбутніх наукових розвідок на цю тему.

Ключові слова: спорт, фізична підготовка, баскетбол, команда, прикордонник, курсант, військовослужбовець

The effect of playing basketball on the psychological state of a cadet of the national academy of the state border service of Ukraine

Summary. The physical training of future border guards forms the basis of their professional activities. Therefore, considerable attention is paid to it during training at a specialized university. With the help of physical training, the necessary physical, psychophysiological and mental indicators of the body are achieved and formed. Systematic physical exercises materialize special knowledge and skills into parameters of professional reliability. Participating in team sports, particularly basketball, involves regular physical activity that contributes to the general health and well-being of cadets. Basketball teaches the